

ІСТОРИЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

УДК 069

Микола ТУПЧІЄНКО,
к.і.н., доцент кафедри історії,
археології, інформаційної та архівної справи,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ПОДОРОЖ ДО МУЗЕЮ-ЗАПОВІДНИКА «ОЛЬВІЯ»

Ольвія – в перекладі з грецької означає «щаслива». Саме так в VI ст. до н.е. греки – переселенці з малоазійського міста Мілета – назвали свою нову колонію на Північному березі Чорного моря (нині с. Парутіно Очаківського району Миколаївської обл.). Назва ця стала пророчою хоча б у тому сенсі, що після загибелі античної Ольвії у IV ст.н.е. ця місцевість не заселялася аж до середини XVIII ст., коли тут виникає українське село Парутіно. Але й парутинці забудовують лише частину ольвійського некрополя – кладовища. Завдяки цьому культурний шар городища виявився практично непошкодженим, тому відвідувач археологічної пам'ятки, тільки но переступивши межу цього музею-заповідника, має можливість, ніби на машині часу, перенестися більш ніж на 1,5 – 2 тис. років у минуле міста: пройти по дорогам, якими ступали каліги римських легіонерів і навіть сам батько історії Геродот. Буквально під ногами, на глибині кількох сантиметрів, знаходяться рештки архітектурних споруд, плити античних доріг, а дощ вимиває загублені ольвіюполітами монети. Ще у XVIII ст., як оповідають очевидці, прямо на поверхні можна було побачити колони, руїни храмів та оборонних стін.

Все це не могло не привернути до себе увагу колекціонерів, скарбошукачів і, врешті, археологів. Вже понад 100 років досліджується Ольвія і її сільськогосподарська околиця археологами. Серед дослідників був і видатний історик нашого краю Володимир Миколайович Ястребов. За цей час розкопано близько $\frac{1}{4}$ площі міста. Відкрито храми, жертовники, громадські будови агори – ринкової і центральної площі, квартали «Нижнього міста», оборонні стіни тощо.

Вже кілька десятків років долучаються до дослідження Ольвії студенти у якості лаборантів та землекопів. Перш за все, це, звичайно, майбутні історики, що проходять обов'язкову для них археологічну практику. Але не тільки. Тут можна зустріти й майбутніх економістів, і медиків, і інженерів, і юристів, і навіть міліціонерів не тільки з України, а й буквально з усього світу. Понад 30 років сюди приїздили студенти з Луганського педуніверситету, понад 20 років студенти Бердянського педуніверситету, Санкт-Петербурга, Москви, Ростова, з Бельгії, Великобританії тощо. Відповідно влітку Ольвія оживає. Одночасно в студентському наметовому містечку на берегах мальовничого лиману

перебуває від 300 до 400 волонтерів. Всі вони працюють безкоштовно по 6 годин у день, з одним вихідним днем у неділю, при цьому з ранньою побудкою о 5-ій або 6-ій годині ранку.

Що ж змушує цих молодих і немолодих людей приїздити в Ольвію, повертатися до неї знову й знову, зі своїми сім'ями, агітувати друзів і знайомих? Причин багато. Це і романтика життя на природі в наметі, з вечірнім багаттям, з чаєм, з димком і дзвоном гітар. Це й особливо легка атмосфера спілкування, де пропуском до вечірнього багаття, нових знайомств є щира усмішка. Це й особливі ритуали посвяти в археологи і в ольвіюполіти, які вироблені протягом років у кожній групі довгожителів Ольвії, але до яких можуть долучитися й індивідуали. Це й можливість побачити виставу античного трагіка чи комедіографа, зіграну серед природних декорацій античного міста. Це також потяг до авантюри, азарту скарбошукацтва, який реалізується у легітимній формі участі в археологічних дослідженнях. І, нарешті, це відчуття, потреба відчуття причетності до історії, долученості до справи яка має не тільки загальнодержавне значення, але й міжнародне.

Автор цих рядків давно “хворіє” Ольвією, а вперше з нею познайомився в студентські роки далекого 1983 р. Кілька років возив студентів на археологічну практику. В 2008 р. студенти гр. ДІ-07 працювали на Ольвійському передмісті та некрополі – досліджували господарчі будови V-IV ст. до н.е., грандіозний двокамерний склеп елліністичного та римського часу (довжина 10 м, глибина 5,5 м), колективне поховання, пов'язане з трагічними подіями облоги міста військами Олександра Македонського на чолі із Зопіріоном.

В Ольвії не лише працюють. Інколи виникає шанс випити місцевого вина із тільки що знайденого кіліка кінця III ст. до н.е., виступити у ролі свата (в Ольвії не тільки копають, але й закохуються), посвячувати неофітів в археологи.... Кожного року учасники практики з сумом прощаються з «Щасливою» до наступного літа.

Насамкінець хочу запропонувати читачеві кілька поетичних рядків присвячених Ольвії, що належать одному з дослідників цього міста, археологу, кандидату історичних наук, але й поету-пісняру Сергієві Буйських:

У старого раскопа.

Старый, памятный раскоп
От шалфея фиолетов,
Мягкой пылью и песком
Здесь укрыто наше лето.

Если все расчистить вновь –
Лес янтарный обнажится,
Наших дней, костров и снов
Ощущение возвратится.

Вновь услышу голоса...
Как иголкой уколёт
Ноги юная роса
На тропиночке к раскопу.

И землянки оживут,
Свою тайну открывая,
И в глубоком древнем рву
Вновь монетка засияет.

И гитарный перебор
Нежно ночи тишь нарушит,
И, целуясь, мы с тобой
Осторожно грусть потушим.

Все вернется как тогда!
... В ночь последнего рассвета
Упадет в лиман звезда
Золотым осколком лета.

Наметовий табір.

Ольвія. Верхнє місто.

Ольвія. Верхнє місто.

Ольвія. Верхнє місто.

Курган Еврісівія й Арети II ст. н.е.

Верхнє місто. Теменос з жертвником 4 ст. до н.е.